

Nasjonal konferanse om Fairtrade og etisk handel Suda 28.-29. august 2008

Arrangør:

www.sudakommune.no

I samarbeid med:

www.etiskhandel.no

www.fairtrade.no

Et løft for lokalt engasjement – og bedre handel!

Sauda er Norges første Fairtrade-kommune. I Storbritannia har Fairtrade-kommunene gitt Fairtrade et fantastisk løft. Det er vi sikre på at vil skje her i Norge også. Vår visjon er at alle Norges 430 kommuner får Fairtrade-status. I lille Sauda har vi utnyttet mulighetene vi har fått som Fairtrade-kommune: Da Sauda kommune skiftet fra "vanlig" kaffe til Fairtrade-kaffe, økte salget av Fairtrade-merka kaffe med tre tonn i året. Eramet, smelteverket i Sauda, er med, og der drikkes det 1,5 tonn Fairtrade-merka kaffe hver år. Fairtrade er hele bygdas prosjekt: Totalt er ca. 70 bedrifter, hotell, lag og organisasjoner med på Fairtrade-løftet.

Fairtrade betyr en bedre hverdag for syv millioner mennesker i Sør. Likevel er Fairtrade en begrenset merkeordning som kun omfatter et knippe produkter. Sauda ønsker å bidra til at både vi og andre kommuner og offentlig virksomhet stiller etiske krav i alle innkjøp.

Visjonen for den årlige konferansen om Fairtrade og etisk handel og internasjonal solidaritet i Sauda, er: Alle kommuner blir Fairtrade-kommuner og alle kommuner stiller etiske krav for sine innkjøp.

Med vår årlige Sauda-konferanse om Fairtrade og etisk handel vil vi spre engasjement og kunnskap.

I skrivende stund er Sauda en av fire kommune-medlemmer i Initiativ for etisk handel (IEH). Som medlemmer i IEH får kommuner og offentlige instanser hjelp til å stille krav om anstendige arbeidsforhold i egne innkjøp. Dette er nytt terreng for de fleste innkjøpere, og tilgang til veiledning er avgjørende hvis dette skal gjøres skikkelig. IEH er en relevant og kunnskapsrik samarbeidspartner for norske kommuner.

For enkeltpersoner er kjøp av Fairtrade-merka varer en enkel måte å vise solidaritet med vanskeligstilte produsenter i Sør på. Alle kan bidra. Det samme gjelder bevisstheten, kunnskap og innsikt som følger med at kommuner, fylkeskommuner eller annen offentlig virksomhet stiller etiske krav i sine innkjøp. Her er det felles interesser og gode muligheter til samarbeid mellom rikspolitikken og lokalpolitikken, utviklingspolitikken og næringspolitikken. Vi mener lokalsamfunnet spiller en viktig rolle i utfordringer som gjelder vår felles framtid, lokalt som internasjonalt, enten det er klimautfordringene som skal imøtekommes eller FNs tusenårsmål som skal nås.

En stor takk til alle forelesere og deltakere for en spennende og inspirerende konferanse i 2008! Denne rapporten gir et overordnet innblikk i konferansens innhold. Både etisk handel og Fairtrade er nye konsepter i kommunesammenheng og felt i utvikling. Derfor tar rapporten sikte på å tydeliggjøre hvordan offentlige virksomheter kan engasjere seg i etisk handel og Fairtrade, og slik inspirere flere til å henge seg på.

En rekke deltakere har meldt tilbake om direkte nytte av konferansen. Nye kontakter er knyttet og nye samarbeid inngått, deriblant med IEH. For å styrke arbeidet i offentlig sektor og lokalt engasjement for Fairtrade og etisk handel ytterligere, ønsker vi velkommen til ny konferanse i Sauda 20. og 21. august 2009.

Laura Seltveit
Ordfører i Sauda kommune

Ståle Pedersen
Fairtrade-kommune Sauda

Presentasjonene i sin helhet er tilgjengelig via: www.etiskhandel.no/Offentlig_sektor

Innhold:

Gå foran som ansvarlig forbruker.....	S 3
Hva er etisk handel i offentlig sektor.....	S 4
Hva er Fairtrade.....	S 5
Fairtrade-kaffe forandrer noe.....	S 6
Erfaringer fra Mexico - Fairtrade i Chiapas.....	S 6
Fairtrade og etisk handel: Politisering av markedet	S 7
Se til Sverige!	S 8
Stein fra Kina	S 9
Still krav - KLP leverer!	S10
Arrangørene spør: 5 fra konferansen	S11
Sluttord	S12

Sauda kommune: www.saudakommune.no, 52 78 62 00,
post@sauda.kommune.no

Fairtrade Max Havelaar Norge: www.fairtrade.no, 23 01 03 30,
info@fairtrade.no

IEH: www.etiskhandel.no, 22 41 66 64, info@etiskhandel.no

Layout/design: Steinar Zahl

Foto: Lars Ove Kvalbein

Utgitt: 2008

- Gå foran som ansvarlig forbruker

Ved å stille krav som kunde kan offentlig sektor bidra til å påvirke markedet i positiv retning, sier Barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt. Statsråden oppfordrer offentlige virksomheter til å stille krav til miljø og arbeidsforhold i sine anskaffelser.

Min oppfordring er at offentlige virksomheter bør stille krav til miljø og arbeidsforhold i sine virksomheter, sier statsråden. Foto: Yann Anker

1. Hvorfor bør offentlig sektor stille krav til arbeids- og miljøforhold når de kjøper varer og tjenester?

Offentlig sektor har et særskilt ansvar fordi vi forvalter fellesskapets ressurser. Det er viktig at varer som kjøpes inn over offentlige budsjetter ikke involverer barnearbeid, eller tvangsarbeid. Offentlig sektor kan ikke kjøpe varer og tjenester som er produsert under ulovlige og uetiske forhold. Som en stor og betydningsfull kunde har offentlig sektor også et ansvar for å bidra til at miljøbelastningene knyttet til innkjøp blir minimale.

2. Hva vil Regjeringen gjøre for at kommuner, fylkeskommuner og andre offentlige virksomheter skal stille etiske krav i sine innkjøp?

I handlingsplanen for miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser listes det opp ulike tiltak. Flere av disse er gjennomført, eller er i ferd med å gjennomføres. I februar 2008 kom en utredning som viser at det finnes et betydelig handlingsrom for det å stille etiske krav. Men kravene må følges opp. Innen utgangen av året

kommer veilederen for etiske krav i offentlige anskaffelser, som er utformet av Initiativ for etisk handel (IEH) på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. I 2009 vil det bli tilbud om kurs og rådgivning til innkjøpere. Målet er at det offentlige skal gå foran som en ansvarlig forbruker som etterspør miljøvennlige varer og varer som er tilvirket med høye etiske og sosiale standarder.

3. I løpet av 2008 lanserer Regjeringen en veileder for etiske krav i offentlig innkjøp. Har statsråden en oppfordring til kommuner og fylkeskommuner i denne sammenheng?

Min oppfordring er at offentlige virksomheter bør stille krav til miljø og arbeidsforhold i sine anskaffelser. Gå på kurs, ta veilederen i bruk. Den har en praktisk tilnærming som setter innkjøpere i stand til å gjennomføre anskaffelser basert på en høy etisk standard. Ved å stille krav som kunde er man med på å påvirke markedet i positiv retning.

Hva er etisk handel i offentlig sektor?

- Initiativ for etisk handel (IEH)/Magne Paulsrud

Konferansen i Sauda samlet parter som jobber med Fairtrade og/eller etisk handel fra en rekke ulike ståsteder. Fra v. Arild Hermstad (Fremtiden i våre hender), Gunn-Lise Jacobsen (KSI), Baard Birkeland (Stavanger kommune), Magne Paulsrud (Initiativ for etisk handel), Anders Roth (Gøteborg kommune). Foran fra venstre Bruce Crowther (Fairtrade Foundation), Cornelia Moseid (Kommunal Landspensjonskasse), Helle Mjøs (Fairtrade) og Laura Seltveit (Sauda kommune) fra en av de to paneldebattene. Aller sist: Anna Milford (Norges Handelshøyskole).

Etisk handel er å ivareta samfunnsansvar i leverandørkjeden. I offentlig sektor handler etisk handel om å stille krav til anstendige arbeids- og miljøforhold i anskaffelser. Det vil si krav til at varer og tjenester som blir innkjøpt skal være produsert på en lovlig og etisk forsvarlig måte.

Veileder klar

Stadig flere offentlige virksomheter ønsker å stille etiske krav, men mange er usikre på hvordan det skal gjøres. Høsten 2007 fikk Initiativ for etisk handel (IEH) i oppdrag av regjeringen å utarbeide en praktisk rettet veileder for innkjøpere i offentlig sektor. Veilederen har fått navnet "Etiske krav i offentlige anskaffelser – en veileder i etiske innkjøp".

I arbeidet med veilederen er det hentet faglige råd fra en referansegruppe med representanter fra Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), HSH, KS, Landsorganisasjonen i Norge (LO), Stavanger kommune, Bergen kommune, NSB, Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO), Framtiden i Våre hender (FIVH), Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) og Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD). I tillegg har flere kommuner kommet med kommentarer og innspill. Underveis er de etiske kravene og metoder for oppfølging blitt testet i Bergen kommune, Stavanger kommune og i FLO.

2009: Implementering

I 2009 vil det tilbys kurs for innkjøpere i offentlig sektor. Kursene vil være praktisk rettet, og tar utgangspunkt i veilederen og hvordan denne kan brukes

i en innkjøpers hverdag. IEH vil holde disse kursene.

Initiativ for etisk handel (IEH) ble stiftet for å jobbe med samfunnsansvar i norske virksomheters leverandørkjeder i 2000. Krkens Nødhjelp (KN), HSH, Coop og LO sto sammen om å stifte initiativet.

Etiske krav i offentlige anskaffelser:

- FNs menneskerettighetserklæring
- FNs barnekonvensjon, artikkel 32
- ILO-kjernekonvensjoner
- Produsentlandets arbeids- og miljølovgivning

Les mer: www.etiskhandel.no/Offentlig_sektor

Initiativ for etisk handel (IEH) er et kompetansesenter og en medlemsorganisasjon som bistår medlemmene i deres arbeid med å stille og følge opp slike krav. Medlemskap i IEH innebærer også tilgang til kurs, rådgivning og konkrete verktøy.

Hva er Fairtrade og hvordan bli Fairtrade-kommune?

- Fairtrade Max Havelaar Norge/Helle Mjøs

Fairtrade er en uavhengig merkeordning som garanterer at råvareprodusenter i utviklingsland får en bedre pris for varene sine, at det gjennomføres tilsyn med arbeidsforhold, og at bøndene og arbeiderne i tillegg til råvarebetalingen får en ekstra pott med penger som brukes til sosiale og utviklende tiltak.

Fairtrade-standardene handler også om beskyttelse av miljøet og en kontinuerlig prosess for forbedringer i arbeideres helse og sikkerhet på arbeidsplassen.

Forutsigbarhet og langsiktighet i arbeidsforhold, inntekt og handelsrelasjoner. Arbeidere sikres medbestemmelsesrett på arbeidsplassen, og kvinners posisjon styrkes. Alt dette betyr tryggere sosiale og økonomiske rammer for bønder, arbeidere og deres familier, samt frihet til å ta styring over eget liv.

Fairtrade-kommune er en utnevnelse for kommuner som jobber aktivt med å øke kjennskapen

til og forbruket av Fairtrade-merkede produkter i lokalmiljøet. I skrivende stund er det 10 Fairtrade-kommuner i Norge, og ytterligere 40 jobber med å oppnå statusen.

Statusen som Fairtrade-kommune forutsetter at følgende kriterier er oppfylt:

- En lokal styringsgruppe driver det lokale Fairtrade-prosjektet
- Kommunestyret vedtar å støtte Fairtrade, og serverer Fairtrade-merket kaffe og te til ansatte og på møter.
- Et utvalg av Fairtrade-merkede produkter selges i lokale butikker og serveringssteder.
- Fairtrade-merkede produkter benyttes i et visst antall lokale bedrifter, skoler, kirker o.l.
- Det drives et aktivt informasjonsarbeid om Fairtrade i kommunen

Det begynte i Garstang - Bruce Crowther (the Fairtrade Foundation)

Som aktivist i Oxfam så Bruce Crowther potensialet i Fairtrade-systemet i 1995. Etter å ha mislykkes i å overtale lokalsamfunnet til å støtte konseptet, fikk Crowther ideen om Fairtrade-byer.

Løsningen ble å invitere strategisk sentrale aktører i lokalsamfunnet til informasjonsmøter om Fairtrade-systemet. Deltakerne ble servert måltider kun laget av Fairtrade-varer og lokale produkter. Slik fikk aktivistene frem sammenhengen mellom bønder i fattige land og lokale bønder med problemer i stordriftsmarkeder. 95 prosent av virksomhetene til stede skrev under på at de ville selge eller kjøpe Fairtrade-produkter – og ideen om Fairtrade-by-konseptet begynte for alvor å ta form.

Storbritannia fikk sin første Fairtrade-by i 2001. Siden har konseptet spredt seg både i Storbritannia og til 16 av de 21 landene med egne Fairtrade-kontorer.

Fra Fairtrade ble introdusert i 1994 og til 2007 har Storbritannia fått

- 369 Fairtrade-byer, 83 Fairtrade-universiteter, 4344 Fairtrade-kirker, 37 Fairtrade-synagoger og et nytt Fairtrade-skolenettverk.
- 3000 Fairtrade-merkede produkter

Fairtrade-kaffe forandrer noe - Ingrid Fiskaa (SV)

De færreste liker å bli fortalt hva de bør gjøre. Til tross for dette, og selv om det ikke forandrer verden fullstendig er rettferdig kaffe et sted å starte, sa Ingrid Fiskaa (SV).

Rettferdig handel, for eksempel med kaffe, forandrer ikke verden. Hovedproblemet er at den globale handelen er grunnleggende urettferdig organisert, sa Fiskaa og etterlyste en mer rettferdig økonomisk verdensorden. Men, påpekte SV-politikeren, folk flest lar seg ikke mobilisere bare av store ord om store strukturer. Derfor kan Fairtrade være en begynnelse – der enkeltmennesket har mulig til å påvirke.

Et sted å starte!

Handelssystemet er nemlig ikke utenfor vår rekkevidde. Det består av dagligdagse valg for enkeltmennesker, kommuner og andre. - Det vi kjøper påvirker verden, og Fairtrade støtter småskalaproduksjon og bygging av livskraftige

lokalsamfunn. Hvis vi er mange påvirker det mye. Rettferdig handel gjør oss oppmerksomme på at vi betyr noe og er politiske aktører i hverdagen, understreket Fiskaa.

"Kaffe er en handelsvare med svært ustabile priser. Fordi kaffeplanten bruker lang tid på å vokse, er det ikke slik at økt etterspørsel raskt kan bli møtt med mer kaffe på markedet. I verste fall kommer "overskuddet" av kaffe på markedet når prisene er blitt så høye at etterspørselen er blitt mindre igjen."

Anna Milford, stipendiat NHH

Erfaringer fra Mexico: Fairtrade i Chiapas - Anna Milford (NHH)

Stipendiat Anna Milford ved Norges Handelshøyskole (NHH) har vært ti måneder på feltarbeid i Chiapas og studert kooperativer som produserer Fairtrade-merket kaffe.

Chiapas har fire store kaffeeksportører tilknyttet transnasjonale selskaper. Oppkjøpere (kalt coyotes) kjører på innkjøpsrunder rundt i distriktet.

Leverandørene er fattige småprodusenter uten tilgang til oppdaterte priser. De blir lett lurt. Mange låner også penger av "coyotene". Slike lån blir betalt tilbake i form av kaffe – ofte til lave priser.

Å være med i kooperativer letter både informasjons- og markedstilgang. I tillegg ligger prisen innenfor kooperativene stabilt over verdensmarkedsprisen.

I Fairtrade-markedet for kaffe er småprodusenter organisert i kooperativer. Kooperativet blir sertifisert og eksporterer kaffen. Fairtrade-kooperativer skal være demokratisk drevet, ikke diskriminerende, beskytte miljøet og ha en bærekraftig økonomi. Småprodusentene i kooperativet får en garantert minstepris for kaffen de leverer. I tillegg kommer en bonus (premium) til kooperativet, som skal fordeles på fellesgoder i tråd med demokratiske prinsipper. Sertifisering innebærer også blant annet årlig kontroll.

Bonusen (premiumen) blir brukt til sykehus, skolegang – og til en radiokanal som driver opplysning.

Kooperativene er dessuten blitt politiske maktfaktorer. Utsalgsprisene på kaffe fra leverandørene har økt i Chiapas også utenfor Fairtrade-systemet. Det kan tyde på at andre småprodusenter stiller sterkere relativt til innkjøperene – som risikerer å miste leverandører til Fairtrade-systemet.

Noen dilemmaer

- Fairtrade er ikke like målrettet som bistand og nødhjelp – men kan fungere bedre når det gjelder å styrke lokale grasrotorganisasjoner (empowerment).

- Kaffeplantasjer kan ikke bli sertifiserte – men det er på plantasjene at de jordløse og fattigste arbeiderne jobber.

- For forbrukeren – eller kommunen – bør motivasjonen for å kjøpe Fairtrade derfor være at man selv mener varen er verdt mer, ikke fordi man ønsker en helgenglorie! – sa Anna Milford.

Politisering av markedet - Thor Øivind Jensen (UiB)

Hvilke utfordringer, fallgruber og oppgaver står offentlig sektor overfor når forbruket blir politisk og etisk – sett fra et akademisk ståsted?

Med deregulering og liberalisering er markedene blitt mektigere og nye styringstyper har oppstått. Mer politikk blir direkte utøvet utenfor det formelle politiske systemet. For eksempel i nettverksformer med parter fra både det offentlige, privat næringsliv, fagforbund og sivilt samfunn. Initiativ for etisk handel (IEH), Fairtrade og økologisk merking kan forstås i et slikt perspektiv. I tillegg kommer mer "spontane" former for markedsrett, som massetilslutning til boikott av bestemte merkevarer. Nye nettverk og systemer gjør myndighetene til mer passive "markeds påpassere". Men - med nye politiske former følger også nye muligheter, som i politisk forbruk og etisk handel.

Kommunalt engasjement i globale spørsmål

Staten er tuftet på et moralsk fellesskap, og har i teorien anledning til både å være garantist for merkeordninger og ta ansvar for egne innkjøp. Kommuner som engasjerer seg i Fairtrade og

etisk handel er imidlertid et paradoks, mente UiB-forskeren. Lokaldemokratiet sliter med sviktende engasjement i valgdeltakelse, er institusjonelt sett dårlig tilpasset internasjonale og nye bevegelser, mens et utvalg kommuner griper muligheten til å påvirke i globale spørsmål via nye styringsnettverk. Fairtrade og etisk handel kobler dermed kommunene til moderne politiske styringsformer og fornyer lokaldemokratiet!

Demokratisk forvitring – eller fornyelse?

Det kan stilles spørsmål ved om det er demokratisk at kommunen tar hensyn til noen initiativer og merkeordninger fremfor andre. Men så langt er kommunenes engasjement i globale handels-spørsmål uproblematisk, ifølge Jensen. – Arbeidet med etikk overfor og i markeder tar neppe slutt!, avsluttet han.

Se til Sverige! - Jerker Thorsell (konsulentselskapet Genombrott)

Avsløringer hos leverandører til svenske offentlige virksomheter, har satt etiske krav i offentlige innkjøp på dagsorden i Sverige. Hva har skjedd, som norsk offentlig sektor kan lære av?

Konsulent Jerker Thorsell har vært med på å sette etisk handel i offentlig sektor på dagsordenen i Sverige.

I 2003 hevdet mange at det var "ulovlig, umulig og unødvendig" å stille etiske krav ved offentlige anskaffelser i Sverige. Fem år senere arbeider en rekke landsting og kommuner aktivt med å stille og følge opp etiske krav til innkjøp, og elleve kommuner er Fairtrade-byer.

Krav i kontraktsvilkår + stikkprøver

Etisk handel i svensk offentlig sektor er i utvik-

ling. Til grunn for det å stille etiske krav, ligger et politisk vedtak. Deretter innlemmes kravene i relevante anskaffelser basert på en risikoanalyse Oppdragsgiveren, for eksempel en kommune, ber om en redegjørelse fra leverandøren om hvordan denne jobber for å etterkomme i de etiske kravene. Det gjennomføres stikkprøver i leverandørens produksjonskjede. Ved avvik fra kravene, utarbeides planer for konkret forbedringsarbeid. Dersom leverandørene ikke er i stand til å rette opp i manglene, kan oppdragsgiveren heve kontrakten.

Neste steg: Å gå fra ord til handling

En serie utfordringer gjenstår. Få offentlige virksomheter stiller etiske krav. Kravene som blir stilt er på et minimumsnivå sammenliknet med foregangsbedrifter, og blant dem som stiller krav følger et fåtall kravene opp på en tilfredsstillende måte. Ikke minst er det en utfordring å sikre plassering av (budsjett)ansvar; nøkkelen ligger i politisk prioritering i budsjetter, sa Thorsell. I tillegg etterlyste han:

- en standard eller modell for å stille etiske krav og følge opp kravene
- opplæring og kompetansebygging av innkjøpere
- etablering av flerpartssamarbeid

Med filmen "Vita rockar – till vilket pris" satte organisasjonene Swedwatch og Fairtrade Center i Sverige for alvor etiske krav ved offentlige anskaffelser på dagsordenen i 2007. Filmen og en medfølgende rapport dokumenterte elendige arbeids- og miljøforhold i produksjon av enkelt operasjonsutstyr og tekstiler i Pakistan og India, utstyr som ble levert til svensk helsevesen. Både film og rapport er tilgjengelig via www.swedwatch.se. Hva kan Norge lære av svenskens erfaringer?

"Før kunne man si at det var vanskelig, dyrt og juridisk tvilsomt å stille etiske krav ved offentlige innkjøp. Etter å ha sett denne filmen kan man ikke si det lenger".
Jerker Thorsell, konsulent i Genombrott

En radiodokumentar avdekket barnearbeid hos leverandører av stein fra Kina til Gøteborg kommune. Dette satte fart i kommunens etikkarbeid. Miljøsjef Anders Roth ved Trafikkontoret i kommunen fortalte hvordan Gøteborg stiller etiske krav.

To viktige forutsetninger lettet arbeidet med å stille etiske krav og følge dem opp:

1. Etiske krav i anskaffelser var allerede prioritert i budsjettet.
2. Kommunen hadde en jurist som ikke bare mente at det å stille etiske krav i anskaffelser var fullt ut gjennomførbart – men at det kunne være diskriminerende å la være!

Gøteborg stiller krav til barnearbeid, tvangsarbeid og HMS, i henhold til ILOs kjernekonvensjoner. Ifølge Roth er det verken dyrt eller særlig ressurskrevende å stille etiske krav. Det er imidlertid viktig å sørge for god informasjons- og erfaringsutveksling mellom kommunen og bransjen, i dette tilfellet steingrossister og entreprenører.

Stikkprøver og oppfølgingssamtaler

Åpenhet overfor media og bransjen, samt strukturerte oppfølgingssamtaler overfor grossister og entreprenører, blir vektlagt. I tillegg valgte Gøteborg kommune å ta stikkprøvekontrol-

ler. Uanmeldte kontroller er omdiskutert. Slike besøk ble likevel oppfattet som et positivt tiltak.– Man skal ikke være naiv og tro at juks ikke forekommer ved kontroller, men heller ikke forutsette at lønn forekommer, understreket Anders Roth.

Resultater – over tid

Etter et år ble en uavhengig utredning gjennomført for å vurdere kommunens forbedringsarbeid. I utredningen ble det ikke lenger funnet indikasjoner på barne- eller tvangsarbeid. Manglende sikkerhetsutstyr, dårlig kunnskapsnivå, for lange arbeidsuker, ubetalt overtid og dårlig losji forekom fremdeles. Kommunen forventet ikke idealtilstander hos leverandørene i løpet av ett år. Forbedringer henger også sammen med generell utvikling i Kina, og endringer i bransjen, påpekte Roth. Forbedringsarbeidet fortsetter – ingen ønsker flere avsløringer

[*] Roth presenterte også et eksempel på hvordan Gøteborg kommune stiller krav i innkjøp av biodrivstoff.

...Norge kommer etter – Baard Birkeland (Stavanger kommune)

Også Stavanger har erfart at etisk handel er både mulig og gjennomførbart etter påstander i media om barnearbeid hos steinleverandører til kommunens tusenårstorg.

Påstander om barnearbeid og andre uverdige arbeidsforhold ble fremsatt i Erling Borgens dokumentar "De fattiges plass". Stavanger tok påstandene på alvor, meldte seg inn i Initiativ for etisk handel (IEH) og iverksatte et systematisk arbeid. Kommunen deltar også i et pilotprosjekt knyttet til den nye veilederen for etiske krav i offentlige anskaffelser som utarbeides av IEH på oppdrag for Regjeringen. Fremgangsmåten til Stavanger kommune er å stille krav i kontraktsgjennomføringen. De legger vekt på en myk og trinnvis tilnærming. Tanken bak er at leverandørmarkedet gradvis venner seg til etiske krav, slik at man kan stille strengere krav etter hvert. De har også valgt ut satsingsområder, ut fra størrelse på anbud og risiko for brudd på grunnleggende konvensjoner. Møbler, medisinsk forbruksmateriell og tekstiler er blant innsatsområdene.

Les mer om pilotprosjektet på s.4

Still krav – KLP leverer! – Cornelia Moseid (KLP)

KLP oppfordrer kommunene til å formulere gode krav til etiske innkjøp, og inkludere disse i anbudsprosesser. Da vil det få høy prioritet i KLP å følge etter – for det er viktig å tilfredsstille kundenes krav.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) forvalter 200 milliarder kroner, og konsernet kjøper varer og tjenester for om lag 600 millioner NOK i året. Konsernet stiller etiske krav til sine investeringer. Et system for å stille tilsvarende krav til alle innkjøp er på trappene.

Samarbeid gir resultater

KLP stiller krav til investeringer i tråd med internasjonalt anerkjente prinsipper for bedrifters samfunnsansvar, og selger seg ut av selskaper som bryter med retningslinjene. For eksempel ble Coca-Cola utelukket på grunn av utrygge arbeidsforhold hos selskapets tapperier i Latin-Amerika. KLP inngikk da i et investorsamarbeid som stilte krav til Coca-Cola om forbedringstiltak. To år etter, var konkrete forbedringstiltak iverksatt på tapperiene, en egen styringsgruppe på styrenivå opprettet, og

en oppfølgingsgruppe reiser rundt og sørger for implementering.

Ber kommunene stille etikk-krav

Konsernet setter en viss standard for ansvarlig drift alle kunder må akseptere. I videreutvikling av konseptet er kundenes etterspørsel sentral. Da Nordland kommune stilte krav om miljøsertifisering i anbudsprosessen, engasjerte KLP Skade seg i sertifiseringsspørsmålet. KLP Skade begynte å stille krav til KLP, som går for miljøsertifisering av hele konsernet for å imøtekomme markedenes forventninger. – Hvis kommunene kan formulere gode krav i forhold til etiske innkjøp, vil det samme skje som på miljøsidene. KLP vil få tydelig press fra de aller viktigste interessentene våre, det kommer til å øke oppmerksomheten i uhørt grad. Intensjonen og viljen er til stede, men vi vil veldig gjerne.

Etiske krav, Fairtrade og KS - Gunn-Lise Jacobsen (KSI)

KSI formidler gode løsninger og påvirker kommunenes muligheter til å gjennomføre og følge opp etiske krav, sa Gunn-Lise Jacobsen fra KSI Innkjøpsforum (KSI).

KSI redegjorde for hvordan kommuner kan stille etiske krav til innkjøp generelt og ved innkjøp av Fairtrade-varer. KSI setter etisk handel, Fairtrade og miljøhensyn i kommunene på dagsordenen. Kommunene kan benytte seg av mulighetene som ligger i KSIs rolle som pådriver, samlingspunkt og nettverksskaper, fremhevet Jacobsen.

Fairtrade-krav må stilles indirekte. Dersom kommunene vil prioritere kjøp av Fairtrade-produkter innenfor dagens lovverk, er løsningen å stille krav i tråd med kriteriene for Fairtrade-produkter uten å vise til selve merkeordningen.

Etisk handel er lovlig. Etiske krav er delvis integrert i lovverket allerede. For at kravene skal fungere på en tilfredsstillende måte, er det nødvendig å drive kompetansebygging av innkjøpere – som kjenner innkjøpsregelverk og praksis best og er gruppen som bruker og følger opp etiske krav i anskaffelser. Det er også behov for standardiserte løsninger for gjennomføring og oppfølging av slike krav, meldte KSI.

Arrangørene spør: 5 fra konferansen

1. Etter din oppfatning, er det problematisk, rent juridisk, å stille etiske krav ved innkjøp?
2. Hvor sannsynlig er det at din virksomhet vil utvikle etiske retningslinjer for innkjøp i løpet av de neste seks månedene?

Sunnhordland Interkommunale Innkjøpsforum – innkjøpsjef Odd Magne Agdestein

1. Det er ikke problematisk å stilla krav til arbeids- og miljøforhold. Det er derimot problematisk, og i strid med lov og forskrift, og nytta merkenamn som Svanen, Blaue engel blomsten, osv.

2. Vi har retningslinjer/krav knytt til arbeids- og miljøforhold.

Grenlandskommunenes Innkjøpsenhet (GKI) – daglig leder Egil Hafsund

1. Jeg kan ikke se at regelverket hindrer at slike krav stilles. Utfordringen er ikke å stille kravene, men å kontrollere at kravene etterleves.

2. Grenlandskommunenes Innkjøpsenhet har nylig vedtatt en ny innkjøpsstrategi der et av kravene omhandler etterlevelse av ILO konvensjoner, blant annet forbud mot barnearbeid.

Kragerø kommune – varaordfører Solfrid Rui Slettebakken (V)

1. Vi er en del av et innkjøps samarbeid. Et av kravene omhandler respekt for grunnleggende arbeidstakerrettigheter som ILO-kjernekonvensjoner.

2. Ikke hvis man stiller kravene på forhånd. Da vil tilbyder vite at han/hun skal levere produkter i henhold til oppsatte kriterier. Det må være ryddig juridisk, etter mitt skjønn.

Bærum kommune – rådmannens stab ved Heidi Anderssen

1. Jeg mener det ikke er problematisk rent juridisk å stille krav til miljø og etikk til leverandører, men det må formuleres på en slik måte at det ikke medfører usaklig forskjellsbehandling.

2. Bærum kommune har nylig vedtatt en anskaffelsesstrategi hvor miljø- og samfunnsansvar pekes ut som satsningsområder. Retningslinjer og plan for oppfølging av krav vil komme, men de vil nok ikke være på plass inn 6 måneder.

Randaberg kommune - ordfører Tone Tvedt Nybø (KrF)

1. Nei, ikke så lenge en ikke stiller krav om spesielle merker.

2. Sannsynligheten er liten for det, men vi er i ferd med å bli en Fairtrade-kommune. I arbeidet med Fairtrade belyser vi temaene arbeids- og miljøforhold.

Sluttord fra konferansen: Til Regjeringen og KS

På vegne av konferansedeltakerne

Laura Seltveit, ordfører i Saura kommune
Ståle Pedersen, Fairtrade-kommune Saura
www.sauvakommune.no

Kristin Holter, daglig leder IEH
www.etiskhandel.no

Ragnhild Hammer, daglig leder Fairtrade
Max Havelaar Norge
www.fairtrade.no

Uttalelse fra den nasjonale konferansen om Fairtrade og etisk handel i Saura 28. og 29. august 2008. Representanter fra 26 kommuner, fra fylkeskommuner, Kirken, LO, utviklings-, bistands- og miljøorganisasjoner, samt næringsliv og politiske partier deltok. Deltakerne ble endige om at det skulle sendes en uttalelse til Regjeringen og KS med følgende budskap:

Det er uakseptabelt at offentlige virksomheter som kjøper varer og tjenester for vel 300 milliarder kroner i året, bidrar til å opprettholde urettferdighet gjennom manglende bevissthet om økonomiske strukturer knyttet til produksjon og handel. Vi vet at disse strukturene

opprettholder utnyttning av de fattigste i verden gjennom slavearbeid, barnarbeid og brudd på grunnleggende menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter.

Konferansen minner om at Norge er forpliktet i forhold til de sentrale internasjonale konvensjonene som regulerer disse forholdene. Den sittende regjeringen har selv understreket behovet for en mer ansvarlig innkjøpspolitikk i flere sentrale dokument og uttalelser.

Signalet fra konferansen er at Regjeringen og Stortinget, og KS og kommunene, må ta ansvar for etikken i innkjøpspolitikken i offentlig virksomhet for å sikre en lovlig, rettferdig og etisk forsvarlig handel. Derfor bør offentlige virksomheter stille krav til sine leverandører om at de varene og tjenestene som anskaffes, er produsert på en måte som er i overensstemmelse med produsentlandenes egen arbeidslovgivning og grunnleggende arbeidstakerrettigheter og menneskerettigheter.

Fra konferansen er signalet og forventningen også at Regjeringen og KS støtter opp om og oppmuntrer til at stadig flere kommuner og fylkeskommuner blir Fairtrade-kommuner. Mange mennesker rundt i lokalsamfunnene, kommunene, ønsker å få muligheter til å engasjere seg i internasjonal solidaritet, bl.a. for å bidra til å nå Tusenårsmålene. Det å kjøpe Fairtrade-merkede varer er noe mange mennesker ønsker og vil, for på den måten å vise engasjement og solidaritet med dem som produserer varene vi her i Norge benytter oss av.

På vegne av konferansedeltakerne:

Laura Seltveit, ordfører i Saura kommune
Ståle Pedersen, Fairtrade-kommune Saura
Ragnhild Hammer, Fairtrade Max Havelaar Norge
Kristin Holter, Initiativ for etisk handel (IEH)

